

Om Kontrol med Banefunktionærernes Helbredstilstand og Sanser med særligt Henblik paa de danske Privatbaner.

Af

Valdemar Hansen,
Jærnbanelæge, Frederikssund.

Ved Syslen med Undersøgelser af Sundhedsforholdene hos Banepersonalet er jeg bleven ført ind paa Spørgsmaalet, hvorledes man i medicinsk Henseende skal kunne faa og bevare et saa sundhedskraftigt Personale som muligt.

Det er jo et Spørgsmaal, som har en særdeles stor Betydning i flere Henseender. For Banens Ejere er det af ikke ringe økonomisk Vægt, at det har et Personale, som yder stadig og god Tjeneste, der møder med saa faa Sygedage som muligt, der ikke i en tidlig Alder tærer paa Pensionskassen, der altid er Herre over sin Hjerne og sit Legeme, saa at det ikke paa Grund af Sindssygdom osv. træffer fejlagtige Dispositioner, hvorved Menneskeliv og Gods fortabes og Banens Renommé forringes.

For Publikum er det vigtigt, at det, foruden at blive vel betjent i andre Henseender, tillige har Følelsen af Sikkerhed, at det er et i legemlig Henseende sundt og uforfærdet Personale, der er paa sin Plads i det kritiske Øjeblik, at ikke et eller andet

glipper i Handlingens Øjeblik. Menneskeliv, Værdier og Gods ere lagte i Personalets Hænder og ofte i 1 — én — Mands Haand, og det har jo derfor sin store Betydning at være sikker paa, at denne ene Mand er, som han skal være med Hensyn til sin Helbredstilstand, at han f. Ex. ikke gaar med en Hjertesygdom, som i en Stund, hvor der er Udsigt til en kritisk Situation, pludselig berøver ham hans Handlekraft helt eller delvis. Banenettene udvides mere og mere, og flere og flere Folk ansættes i deres Tjeneste — for Danmarks Vedkommende finde for Tiden ca. 10,000 Mennesker deres Erhverv herved — saa at det Spørgsmaal, hvorledes en Kontrol skal være, der betrygger, at alle disse Mennesker ere af et saa normalt Helbred, at de kunne udføre deres Tjeneste paalideligt, bliver af stor Betydning for det Offentlige.

For at dette Spørgsmaal kan blive løst paa en saa hensigtssvarende Maade, som Øjemedet kræver, er det fornuftigvis nødvendigt, at der anstilles Undersøgelser om Personalets Helbredstilstand. Disse Undersøgelser dele sig naturligt i 2 Underafdelinger nemlig:

- 1) Ved Ansættelsen og
- 2) i Funktionstiden.

I. Ansættelsen.

Her møder os strax den Vanskelighed, at et Bane-personale er sammensat af Folk i saa uendelig mange Stillinger, at det er umuligt og ubilligt at forlange den samme Helbredstilstand af alle. De Bestillinger, Funktionærerne have at udføre, ere meget forskellige, saa at hvad der absolut maa forlanges af den ene,

er unødvendigt for den anden; men som Regel kan det vel nok siges, „der bør forlanges et kraftigt og sundt Legeme til alle Stillinger; men Kravet til Sansernes Intensitet er forskellig i de forskellige Stillinger;“ saaledes behøver en Kontormand ikke at have et saa skarpt og godt Syn som en Lokomotivfører. Vi forlange en kraftig, vel proportioneret Aspirant med et sundt, kraftigt Udseende, med pæn Holdning, god Muskulatur, kraftig Benbygning, godt Huld osv. og til at vurdere ham i saa Henseende have vi et godt Bevis i Militærtjenesten. Foruden i andre Henseender heldigt er det af Vigtighed at faa den Oplysning, at hans Kræfter osv. have kunnet udholde Militærtjenestens Anstrengelse. Paa flere Baner i Udlandet er det absolut Betingelse for Ansættelse, at Aspiranten har gennemgaaet Militærtjenesten, ikke alene fordi han derved er bleven mere opdraget og har lært Disciplin, men tillige fordi han herved har bevist, at han er i Besiddelse af et sundt og kraftigt Legeme, idet jo en Mængde Sygdomme udelukke fra Militærtjeneste. For mig stiller det sig ikke som nogen absolut Betingelse for Ansættelse i en Banes Tjeneste; men den Mand, som har været Soldat, bør absolut have en Chance forud for den, som ikke har været det. Vi bør dernæst forlange en kraftig Konstitution med et sundt og raskt Bryst (Lunge og Hjerter) og Underliv og en god normal Funktion af alle Organer. Undersøgelsen af Sanserne særlig Synet og Hørelsen er meget vigtig; men her maa der jo stilles særlige Krav efter de forskellige Stillinger, Aspiranten skal ansættes i. For alle, som have med Sikkerhedstjenesten at gøre, maa der for-

langes et skarpt Syn og normal Farvesans og Hørelse; men der kan der atter være nogen Forskel; medens vi nemlig maa forlange et absolut normalt Syn paa begge Øjne hos en Lokomotivfører og Fyrbøder, kan der godt nøjes med et mindre normalt, men dog alligevel skarpt Syn hos en Banevogter. Disse Prøver paa Sanserne maa altid foretages meget omhyggeligt og nøjagtigt, og i den Henseende maa man hellere fordre for meget end for lidt og ikke paa nogen som helst Maade nøjes med den Forsikring „jeg har et godt Syn og kan kende Færver,“ saaledes som det faktisk er sket. Det er ikke tilstrækkeligt at nøjes med Aspirantens nuværende Helbredstilstand, vi maa ogsaa kende hans tidligere medicinale Liv, og særlig maa vi have Opmærksomheden henvendt paa de Sygdomme, som engang overstaaede eller paadragne 1) dels kunne komme igen og bevirke langvarig Utjenstdygtighed og blivende Følger, 2) dels ere til Stede i Legemet, men dog ikke for Tiden give Symptomer. For den 1. Række skal jeg nævne Gigtfeberen. Det er en Sygdom, som, naar den engang har angrebet en Patient, har Tilbøjelighed til atter at angribe den samme, naar Lejligheden gives, og for nogle Bestillinger i Banens Tjeneste er Lejligheden hyppig nok, saaledes til Ex. naar Personalet udsættes for Træk. Gigtfeberen efterlader sig ofte en blivende Hjertesygdom, som er den hyppigste Aarsag til Apoplexi. Som Exempel paa Sygdomme af den anden nævnte Slags skal jeg anføre Syphilis. Denne er en kronisk Sygdom, som aldrig forlader sit Offer, men kan ulme og være til Stede, uden at den giver Symptomer i længere Tid og pludselig ved

given Lejlighed springer frem og foruden at angribe alle Organer og derved binde Patienten til lange Sygelejer, tillige kan give sig tilkende ved pludselige Lamheder og Sindssygdom.

Disse Sygdomme ere altsaa farlige for Banejerne, fordi de gøre Manden utjenstdygtig i længere Tider, muligen foraarsage Invaliditet, altsaa tære saavel paa Sygekassen som Pensionsfonden; men tillige ere de ogsaa farlige for Samfundet, fordi de kunne frembringe Katastrofer ved at den Ansatte faar et pludseligt apoplektisk Anfald maaske paa et Tidspunkt, hvor han har Brug for sin fulde Dømmekraft og Handlekraft, eller ved at Sindssygdommen bryder ud, og han under denne træffer fejlagtige Dispositioner. Jeg har med Vilje netop anført disse 2 Sygdomme, da vi have Exempler paa, at de have gjort Skade nok og kostet Banejerne adskilligt. Vi maa formentlig gaa endnu et Skridt tilbage med vor Undersøgelse af Aspiranten og søge Oplysninger, om der i Familien findes arvelige eller hyppigt forekommende Sygdomme, saa at vi kunne vente os længere Tids Utjenstdygtighed. Der synes nemlig ikke at være nogen Rimelighed i at ansætte en Mand, i hvis Familie der findes talrige Tilfælde af Sindssygdom gaaende fra Slægt til Slægt, selv om Manden for Tiden ikke frembyder Symptomer paa denne Lidelse, lige saa vel som det kan komme til at betale sig daarligt for Sygekassen at faa en Aspirant, i hvis Slægt Brystsygen slaar ned for Fode, selv om han nu er fri for denne Sygdom. Vi maa altsaa forlange en omhyggelig Undersøgelse af Aspirantens Helbreds-tilstand, idet vi dog samtidigt stadigt maa have for

Øje, hvilken Stilling han skal indtage ved Banen, og om det er en fast Stilling, han skal beklæde for hele sin Levetid eller en midlertidig.

II. Funktionstiden.

Naar Personalet ved Ansættelsen er bleven sigtet i medicinsk Henseende og er bestaaende af lutter kraftige Folk med normal Helbredstilstand i alle Henseender, gælder det om at bevare det saa sundt som muligt og at holde Kontrol med de Sygdomme eller anden Svækkelse, det paadrager sig. Selve Stillingen ved Banen er sædvanlig permanent og beregnet paa Livstid, og det følger af sig selv, at Personalet er underkastet de samme Love i Tidernes Løb som andre Mennesker, idet Erfaringen dog synes at vise, at det er mere udsat for nogle Sygdomme, mindre for andre; ligesaa maa det ogsaa følge andre Menneskers Lov i, at dets Sansers Skarphed svækkes i Aarenes Løb, medens paa den anden Side det stedse stigende Krav til en hurtigere Befordring særlig for Sansernes Vedkommende fordrer forøget Skarphed. Vi forlange, at en Lokomotivfører paa 60 Aar skal kunne se og høre Signaler ligesaa godt som en Fører paa 30 Aar; vi forlange af den gamle den samme Aandsfriskhed og Handlekraft i det kritiske Øjeblik som af den unge, og vi forlange, at den Mand, som i sin Haand har Menneskeliv og Gods, er sig Ansvarer fuldt bevidst, hvad enten han er gammel eller ung, og at han ikke er sløvet af Sygdom, Skrøbeligheder, Brændevin, og at han i legemlig Henseende er saaledes stillet, at han har fuldt Herredømme over sit Legeme og sin Hjerne;

men vi maa ikke glemme, at et Banepersonale er som en Maskine, jo mere udsøgt Materiale den er sammensat af, jo mere Omhyggelighed, der er anvendt paa Sammenføjningen af de enkelte Dele, jo mere fornuftig den bruges, jo mere Omhu, der anvendes paa dens Bevarelse, desto længere holder den. Jo mere omhyggeligt Personalet er udsøgt, jo bedre det passer, desto længere fungerer det; men ligesaa lidt en Maskine kan arbejde evigt uden at slides eller gaa itu, ligesaa lidt kan et Personale fungere, uden at der kommer Slid og andre Ulemper. Der er visse hygiejniske Foranstaltninger, der maa kræves for at bevare et Personale saa rask som muligt, og da skal jeg først og fremmest nævne Arbejdstiden. En fornuftig ordnet Arbejdsplan med tilbørligt Hensyn til Hvile og Nattesøvn og særligt med Henblik til nogenlunde regelmæssige Maaltider, har den allerstørste Betydning for Bevaringen af godt Helbred. Jeg har forsøgt at faa Oplysninger om Arbejdstiden i de forskellige Stillinger paa de forskellige Baner; men det indkomne Materiale er saa mangelfuldt, at der heraf ikke kan udledes noget, dog skal jeg minde om, at i Frankrig søges gennemført eller er gennemført en Lov, der fastsætter Arbejdstiden for Banepersonalet, da der er indtruffet Katastrofer — Ulykken (Saint-mandé) ved Paris — som menes at skyldes Overanstrengelse af Personalet. Et andet Punkt af Betydning er Beklædningen; jo mere fornuftigt det er paaklædt, desto mindre er Sygelighedsprocenten. I saa Henseende have vi et lærerigt Exempel i Saarbrücken Statsbahn. I den strenge Vinter 1879—80, hvor Personalet døjede stærk Kulde og kun havde

en daarlig Beklædning frembød det en excessiv høj Sygelighed; men efter Indførelsen af en fornuftig Beklædning svandt Sygelighedsprocenten og har senere holdt sig paa et passende Stadium. Af andre hygiejniske Foranstaltninger skal jeg anføre sunde og gode Boliger og Opholdslokaler samt varme Bade. Statsbanerne have indført disse sidste i Nyborg og synes at have god Nytte af dem, og i Dresden har den sachsiske Jærnbanedirektør, Friherre v. Weber, anvendt Maskinens Damp og varme Vand til saadanne. Medens der saaledes maa gøres meget for at bevare Personalet i saa god Helbredstilstand som muligt ad Hygiejnens Vej til Gavn for det selv og Baneejerne, maa vi for Publikum og Baneejernes Vedkommende tillige indføre hygiejniske Foranstaltninger med Kontrol med selve Personalet. Det er først og fremmest Sanserne, der maa kontrolleres. I Lighed med hvad der finder Sted paa de danske Statsbaner bør der ved alle Jærnbaner foretages periodiske Undersøgelser af Syn, Farvesans og Hørelse (endnu er denne sidste dog ikke indført). Erfaringen har vist, at der er Mangler her; som Exempel skal jeg blot anføre, at en gammel Lokomotivfører kørte et Sporskifte itu; ved Undersøgelsen blev det konstateret, at han havde Stær paa begge Øjne og ikke kunde se 9 Alen frem for sig. Det er et Held, at denne Mand har haft en paalidelig Hjælper i Fyrbøderen, som stadig har kommanderet Maskinen; men det har ikke været nogen beroligende Tanke for Publikum eller Baneejeren at vide, at den Mand, paa hvis Syn deres Liv og Gods beroede, var om-

trent blind. Føreren blev naturligvis afskediget strax; men var han i Tide bleven undersøgt, havde man undgaaet dette ubehagelige Tilfælde. Paa enkelte Baner er der delvis kun een Mand paa Maskinen, hvilket selvfølgelig let kan afstedkomme Ulykker. Et andet Punkt, der ogsaa maa føres Kontrol med, er, at Personalet ikke lider af Sindssygdomme og lignende (Delirium tremens f. Ex.), der kunne medføre fortvivlede, vanvittige Handlinger, eller Tilbøjelighed til Sygdomme, der pludselig kunne berøve det Handlekraften, som Epilepsi og Apoplexi. Erfaringen viser ogsaa, at alt ikke er paa dette Punkt, som det skulde være. En sindssyg Lokomotivfører havde til Exempel i længere Tid ført sin Maskine ved Hjælp af sin Fyrbøder, indtil en skønne Dag hans Foresatte fik Færten af, at der var noget galt med ham; han undersøgtes og viste sig at være sindssyg. Et andet Exempel skal jeg anføre. En Lokomotivfører blev pludselig apoplektisk paa Retiraden, lige førend han skulde køre sin Maskine. Der er Mulighed for, at han ved behørig Kontrol paa et tidligere Stadium vilde være bleven hindret i at fungere. Hvorledes det vilde være gaaet, hvis disse 2 havde været ene paa Maskinen, kan man nærmere udmale sig.

For at Publikum skal kunne føle sig betrygget med de af Personalets Sygdomstilstand flydende Kalamiteter, maa der skaffes Personalet let Adgang til Læge, og dette er jo lettest at gennemføre ved Sygekassen; men ved Sygekasserne, saaledes som disse nu ere indrettede, er der en væsentlig Mangel, idet de Ansatte kunne, om de ville, være Medlemmer

og benytte Sygekassens Læge, om de have Lyst dertil; men det er fuldkommen frivilligt, og ønsker man ikke at have med ham at bestille, gaar man til en anden; saaledes faar Lægen ingen Kontrol med Personalets Sundhedstilstand. Ligesom man ved Banerne har sagkyndige Ingeniører til Varetagelse af Banelegemet, sagkyndige Teknikere til Maskinmateriellet og næsten lutter Sagkyndighed paa ethvert Punkt, saaledes bør man ogsaa efter mit Skøn have sagkyndigt Tilsyn med Personalets Helbredstilstand, og i saa Henseende er det utilstrækkeligt og upaalideligt, at den eller de respektive usagkyndige Foresatte rubricere eller paa anden Maade søge at kontrollere eller danne sig Meninger herom. Erfaringen viser, som jeg har omtalt, at dette Tilsyn er utilstrækkeligt. Ingen Ingeniør lader Toget køre hen over en Dæmning i fuld Fart, naar den er usikker, ingen maskindytig Tekniker sætter Iltoget i Gang, naar dets Bremsere ere i Uorden; men saaledes som Forholdene ere, lægger man uden Kontrol Tog, Maskiner, Rejsegods, Passagerernes Liv i Haanden paa en sindssyg Lokomotivfører. Lægen maa efter sin Ansættelse være i visse Maader uafhængig af Sygekassebestyrelsen og staa i direkte Forhold til den eller de Overordnede ved Banen, og han bør have en fast aarlig Sum uafhængig af, at Medlemmer træde ud af Kassen. Saafremt Lægevalget er frit, maa han i det mindste have Sygesedler fra de Medlemmer, som konsulere en privat Læge, og han maa indgive Beretning til den eller de Overordnede og nøje kende sit Klientel, saa at han kan svare for

hele sit Distrikts Personale, at det er brugeligt til Tjenesten; han bør være ikke blot Sygekasselæge, men tillige Jærnbanelæge. Det forventes nu vel ganske vist og sker vel ogsaa, at Lægen henleder Opmærksomheden paa et Tilfælde, hvor et eller andet ikke er, som det bør være; men det er ikke altid givet, at Lægen har Kendskab til, hvilke Sygdomme der ere farlige for Tjenesten, saa godt er han ikke inde i denne, og til de „løse“ Medlemmer af Kassen, har han intet Kendskab. Betegnelsen „Jærnbanelæge“ er noget vildledende, idet Publikum almindeligt antager, at Jærnbanelægen fører denne Kontrol. Gør Lægen, saaledes som Forholdene nu ere, en Henvendelse til vedkommende Overordnede om en Funktionær eller dennes Familie angaaende Helbredstilstanden, risikerer han let at faa sit Klientel paa Nakken og derved miste en Del af sin Indtægt. I den Retning er Publikum taabeligt, og der skal mærkværdigt lidt til at lade en Agitation blusse op.

Jeg tillader mig nu særlig under Hensyn til de Undersøgelser, jeg har anstillet, at fremsætte følgende Forslag særligt sigtende til de danske Privatbaner til at raade Bod paa de af mig fremstillede uheldige Forhold.

1. Undersøgelse ved Ansættelsen.

Enhver, der ansættes ved en Bane i Danmark, skal underkastes en Undersøgelse af en Læge, hvorved skal udfyldes et Skema med bestemt formulerede Spørgsmaal, og enhver Undersøgelse af Syn, Farvesans og Hørelse sker paa ensartet Maade.

Overstaaet Militærtjeneste giver særlig Adgang til Ansættelse ved Banerne.

2. Undersøgelse i Funktionstiden.

a) Hvert 3. Aar undersøges det Personale, som har eller kan faa med Sikringstjenesten at gøre, paa Syn, Farvesans og Hørelse. Formen en eller anden i Mellemtiden at være svækket paa disse Sanser, underkastes han en Prøve i Mellemtiden. Disse Prøver foregaa efter bestemte Regler.

b) Banernes Opmærksomhed henledes paa, at forskellige Sygdomme hos Personalet kunne være farlige for Driftssikkerheden; at der særlig maa forlanges paalidelige Lokomotivførere paa de Maskiner, hvor der kun findes een Mand, og at der maa findes en Forbindelse mellem disse Maskiner og Togføreren, saa at han fra sin Plads kan bringe Toget til at standse.

c) For de Baner, som have Sygekasser, indgives af Lægerne mindst 1 Gang aarligt til Driftsbestyreren en Beretning om hver enkelt Ansats Sundhedstilstand med særligt Henblik paa de i Punkt b omtalte Forhold. De Ansatte, der benytte privat Læge, producere Lægeattest, for hver Gang de ere sygemeldte, og denne Attest afleveres til Driftsbestyreren eller Jærnbanelægen, og findes der Grund til at befrygte Sygdomme, som komme hen under Punkt b, er Jærnbanelægen berettiget til at undersøge dem og afgive sit Skøn.

d) Der søges virket hen imod, at Lægerne lønnes med en fast Sum og ikke efter Antallet af Interessenter i Sygekassen.

e) For de Baner, som ikke have Sygekasser eller Læger, præsentere de Ansatte Lægeattester

for deres Sygdom for Driftsbestyrelsen, som sender dem videre til den under Punkt f nævnte Læge.

f) Der ansættes af Staten en Læge, som gennemgaar de forskellige Beretninger og paa Statens Vegne fører Kontrollen. Han har Ret til at færdes paa alle Banerne og paa Togene der, hvor han finder det formaalstjenligst.
